

HLEDÁNÍ 20. STOLETÍ

Spolu s Hansem-Peterem Schwarzem je možné si položit celou řadu zásadních otázek nad 20. stoletím (srov. článek *Otázky nad dvacátým stoletím*, in: *Soudobé dějiny* IX/2, 2002). Byla to „epocha světových dějin“ a jakými adekvátními výrazy by tato epocha měla být pojmenována? Kde leží hlavní mezníky a interpretační linie minulého století? Je možné určit první světovou válku jako hlavního viníka a hlavní katastrofu, od níž se odvíjí vše ostatní, včetně ruské říjnové revoluce, italského fašismu i německého národního socialismu – a konečně i studená válka a ořesy koloniálních říší? A v neposlední řadě: zůstává i pro 20. století jako všeobjímající znamení doby moderní nacionalismus, který vznikl v napoleonské éře? A nakonec: bylo to „americké století“?

V tomto sborníku jistě nelze vyřešit tyto a další podstatné otázky a problémy. Lze je ovšem konkretizovat, představit je na menších historických plochách, seznámit se s jejich problematičností. K tomu má posloužit několik textů úvodního bloku, které vznikly z přednáškové řady mého výběrového kurzu podzimního semestru roku 2006. Pozvání k přednášce a hlavně následným diskusím přijali odborníci, kteří se moderním/soudobým dějinám věnují s velkou pílí a především se znalostí domácí a zahraniční vědecké produkce. Vít Hloušek se zamyslel nad pojmem střední Evropy, který doznal v průběhu 20. století mnoho proměn a byl používán v nejrůznějších ideových konstelacích, Stanislav Balík rozebral rozdíl mezi totalitními a autoritativními režimy, rozdíl, který se uplatňuje především v politologii a který přesahuje do historiografie, Jaroslav Šebek pokračoval v historických rozborech antidemokratických režimů a hnutí, ale spíše v souvislosti s moderním katolicismem a jeho podobami. „Národní“ problematice se věnovali dva hosté: Adélu Gjuričovou zaujal problém konceptu národní jednoty, jeho české varianty, a v neposlední řadě jeho zánik v posmoderním pluralismu idejí a koncepcí. Marka Čejku vedl jeho zájem o Blízký východ ke stručnému, ale výstižnému rozboru některých historických aspektů komplikovaného postavení Izraele v blízkovýchodním výbušném regionu. Jakousi metaforickou korunu představuje zapsaná přednáška brněnského spisovatele Pavla Švandy, který pohovořil na téma banality, všednosti a chápání svátečního ve 20. století, především s odkazy na české mentality a stereotypy. Jako určité doplnění – a současně předznamenání tématu – je zařazen překlad článku Michaela Snapea o „velké válce“ z 9. cambridgeského svazku dějin křesťanství.

Jak bylo řečeno, uvedené příspěvky nepředstavují nějaký ucelený soubor textů o 20. století. Jejich cíl byl a je jiný: probudit studentský zájem o tuto etapu dějin

a snad i připravit půdu pro další studijní specializace v rámci magisterského studia historie.

Z dalších článků, které doplní hlavní blok tohoto sborníku, je možné vyzvednout analýzu Alexandra Brummera o pojetí Karla Havlíčka v díle sociologa Emanuela Chalupného, a to hned ze dvou důvodů. E. Chalupný byl profesorem na Filozofické fakultě MU v Brně (a my v minulém čísle sborníku slíbili portréty významných osobností FF) a jeho dílo je občas na hranici mezi sociologickým a historizujícím výkladem, ať se již jednalo o charakteristiku tvůrců „národního programu“ či úvahy nad významem husitství. Celý korpus pak dotvářejí texty věnované královským slavnostem středověké Moravy a sňatkům za vlády Přemysla Otakara II.

Jiří Hanuš